

מאמר מקיף על שאלת הייצוג בדרמה של חנוך לוין פותח את הגיליון הנוכחי של תיאוריה וביקורת. *יצחק לאור* מציב את יצירתו של לוין בהקשר תיאורטי ותיאטרוני רחב: בזיקה למושגים פסיכואנליטיים לקאניינים, לביקורת הייצוג של דרידה, לתפיסת הגוף של דלו וגואטרי, ולתיאטרון האכזריות של ארטו. הוא משתמש בהקשר זה כרקע וכמנוף לניתוח מפורט, שמתוכו עולים ייחודו ושונויות של לוין בטיפול שלו ביחסים בין המימד הלשוני למימד החזותי של הייצוג התיאטראלי, ובעיקר ביחסים בין הנראה ללא־נראה, בין מבט לעיוורון, ובין הדימוי למה שאין לו דמות מפני שהוא האין עצמו: "דָּמּוּ לָכֶם לֹא־כֹלֵם". חנוך לוין עוד הספיק לקרוא את המאמר לפני מותו. פרסומו כאן הוא מחווה צנועה לזכרו.

נועם יורן בוחן את היחסים בין הנראה ללא־נראה בהקשר שונה בתכלית. יורן, שהיה מכותבי הכרוניקה של אירועים בתחומי החברה, התרבות והפוליטיקה בגיליון המיוחד של תיאוריה וביקורת, 50:48, מתבונן בעבודת האיסוף והמיון שממנה נוצרה הכרוניקה, ושואל היכן בדיוק מופיעה המדינה בארכיון ואיך לומדים לראות אותה הן מבעד לייצוגים המפורשים שלה, שמנגנוניהם מוסתרים בדרך כלל, הן מבעד לכישלונות הייצוג האלה שמנגנוניהם נחשפים. לימוד כזה, טוען יורן, היה שלב הכרחי במאמץ לבנות כרוניקה "לא־קאנונית", שמקפידה להציב סימן שאלה בכל מקום שבו היא נתקלת בהבחנה בין החשוב ללא־חשוב. חשוב למי? למדינה, מן הסתם.

ישי רוזן־צבי מציג מחקר מקיף על מקומו של "היצר הרע" בתרבות התלמודית. רוזן־צבי ממשיך ומפתח את עבודתו של דניאל בויארין, שהשתמש לראשונה בכלים פרשניים פוקיאניים ובתובנות השאובות מתיאוריות פמיניסטיות לחקר השיח המיני בתרבות חז"ל. אבל רוזן־צבי גם קורא תיגר על התיזה המרכזית של בויארין ואחרים בטענה פשוטה, שאותה הוא מתעד בהרחבה: "תשוקה מינית" היא קטגוריה זרה לחז"ל, ואילו למושג הניצב במקומה, יצר הרע, משמעות כללית וחובקת־כל של דחף לחטוא. חז"ל רואים מין, בכל מקום, באלף צורות אסורות, אבל מעולם לא חשבו עליו כקטגוריה נפרדת, ולכן יש השפעה רב־משמעית על היבטים של דיכוי ושחרור בשיח של חז"ל.

דפנה יזרעאלי חוקרת את הפוסי המגדר בשלבים שונים של השירות הצבאי בצה"ל, מתעדת כמה היבטים של אפליית נשים ועומדת על ההצלחה המוגבלת של המאמצים לתיקונה. יזרעאלי מראה שלא פעם המאמצים לקידום נשים בצה"ל רק יוצרים פיתוח במעמד התפקידים הנפתחים בפניהן. היא מנתחת את התפקיד המרכזי שיש ליחסי המגדר ההיררכיים בהבניית הצבא כארגון ובקביעת חלוקת העבודה וסיכויי הניידות בתוכו. בישראל יש כידוע לסטאטוס ולהתקדמות בצבא השפעות מרחיקות לכת על סטאטוס וניידות מחוצה לו, ולכן אפשר לתאר את מחקרה של יזרעאלי כניתוח של מנגנון המקבע אפליית נשים בישראל ומכשיל את המאמצים לצמצמה.

מיכאל פייגה מנתח פרקטיקות של ייצוג המרחב הגיאוגרפי על ידי שתי תנועות פוליטיות מתחרות, גוש אמונים ושלוש עכשיו, שמאז שנות השבעים מנסות, כל אחת בדרכה, לעצב מחדש את יחסם של הישראלים לשטחים שנכבשו במלחמת 67. הראשונים מבקשים למחוק את הקו הירוק מן התודעה וליצור רצף טריטוריאלי בין שני צדדיו ורצף היסטורי בין הנוכחות היהודית בשטחים בהווה ובעבר הרחוק. האחרונים מבקשים להחזיר לשטחים את מעמדם האקס־טריטוריאלי. פייגה מנתח כיצד מגייסות שתי התנועות את חקר המקרא והתלמוד, את הארכיאולוגיה והגיאוגרפיה, התקשורת והסטטיסטיקה, כדי לשרטט מחדש ולהפיץ שתי מפות מנטליות "אמיתיות", אך מנוגדות.

עוד בגיליון דיון בשני ספרים. חיים גרבר בוחן מחדש את אוריינטליזם של ההיסטוריון ופילוסוף התרבות הפלסטיני, אדוארד סעיד, במלאות עשרים שנים להופעת הספר. גרבר מגן על הספר מול מבקריו וטוען שכוחה של התיזה המרכזית שלו יפה גם כיום. הוא מסביר במונחי של סעיד עצמו את ההתנגדות שמעורר הספר עד היום בקרב קהילת המורחנים בישראל. מיכאל שלו סוקר ומבקר את ספרו של יגיל לוי, *Trial and Error*, המציג תיזה שאפתנית על ניהול הסכסוך הישראלי־ערבי בידי מדינת ישראל בשנות החמישים. לוי קושר בשיטתיות את מדיניות החוץ והפנים באותה תקופה ומראה שאינטרסים מעמדיים־אתניים מילאו תפקיד בבניית הכוח הצבאי הישראלי ובשימוש התוקפני שעשתה בו המדינה באותן שנים.